

suitable to the tasks of empirical and applied studies, while “rest” is more convenient to use as a fundamental concept in the same row with the category of “work”.

Understanding of the word “recreation” abroad is different. In English tourism literature, recreation refers to a set of phenomena and processes associated with recovering of vital energy in the process of rest and treatment. In the West, the study of recreation developed independently from the studies of tourism. Tourism was seen as a commercial economic activity based on private capital and management, while recreation and parks were studied as a resource of national use and distribution. Therefore, the study of recreation focused on the public sector. The problems of managing pristine nature, non-market evaluation and analysis of recreational experience were studied. The study of tourism was more applied in nature, focusing on the traditional private sector (for example, the tourism industry). The models of travels, tourism demand, advertising and marketing were explored.

In recent decades there has been intense commercialization in the field of recreational activities. This process is accompanied by the introduction of Western technologies and the introduction of new terminology in the recreational activities, mainly English.

Tourism is economic in nature, and recreation is social. And the question of their volumetric correlation is not entirely correct due to the fact that tourism includes activities outside the recreation. At the same time, recreation includes a number of activities that are not tourism by nature. Borrowing of foreign terminology without taking into account the established conceptual apparatus within the framework of domestic science and practice leads, firstly, to philological paradoxes, and secondly, confuses the presentation of the material because of semantic contradictions.

Further systematization, clarification and regulatory approval of the terminological apparatus of recreational geography and solving the problem of the inclusion or separation of the concept of “tourism” into a separate field are required.

Keywords: recreation, tourism, leisure, definition.

Надійшла 12.11.2017р.

УДК 379.85 (477.8)

Віталій КОЗОВИЙ

СЕНТИМЕНТАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ТА ОДИН З НАЙПЕРСПЕКТИВНІШИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В МЕЖАХ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКОГО ПРИКОРДОННЯ

У статті йдеться про визначення поняття «сентиментального туризму» та його детальний аналіз. Піднімаються питання виселення українців, зв'язок із сентиментальним туризмом, що впливають на мотиви таких поїздок. Наводяться статистичні дані та кількість виселених осіб. Відносини двох держав, на різних етапах, – є важливим чинником та здійснює вагомий вплив на туризм в межах кордону «країн-сусідів».

Ключові слова: сентиментальний туризм, виселення, Польща, прикордоння.

Постановка проблеми. На території України важко виділити пріоритетний вид туризму, у кожному регіоні свій потенціал. У даній роботі, автор хоче проаналізувати «сентиментальний туризм» в межах кордону двох держав: України та Польщі та чому саме на вказаній території даний вид подорожі набуває більшої популярності не лише в українців, а й у поляків.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Польський вчений Тадеуж Бараник у статті «Symboliczne obrazy lat wojny. Narracje z pogranicza» (2010), описує про об'єкти, які збереглися на територіях Українсько-польського прикордоння. Пронь Тетяна у статті «Масове переселення українців з Польщі в УРСР в 1944-1946 рр.: ключові концепти удокументованого та історіографічного нарративу» (2001) висвітлювала міждержавні переселення людей внаслідок зміни кордонів у післявоєнний період. Юрій Сорока у статті «Переселення українців з етнічних земель і польського населення з УРСР (1944-1946 роки)» (2001) аналізував причини переселення та кількісні

показники переселених осіб та сімей. Анна Роговська та Станіслав Стефен у статті «Польсько-український кордон в останньому столітті» (1997) торкалися питань відносин України та Польщі, згадували переселення українців. Галина Терещук (журналіст) у статті для Інтернет видання «Радіо свобода» «Депортовані з Польщі у 1940-х роках українці не отримали матеріальної компенсації» (2016) опитала кілька сімей переселених у післявоєнний період, які описували хід переселення, дати депортацій та місця, куди заселяли людей. Ковалів П. у роботі «Немає вільної Польщі без вільної України» (2012) описував події та конфлікти між двома державами у різний історичний час.

Мета. Розкрити значення «сентиментального туризму» та які фактори впливають на його розвиток у межах території кордону східної Польщі та західної України.

Завдання:

- Проаналізувати літературні джерела різних авторів, які вивчали схожу тематику;
- Дослідити наукові роботи та статті

польських вчених, котрі працювали в межах даного дослідження;

- Навести власну класифікацію поняття «сентиментального туризму»;
- Скласти схему, карту та таблицю на основі вибраного дослідження.

Виклад основного матеріалу.

Сентиментальний туризм – подорож з метою пошуку своєї батьківщини та родичів. Більшість авторів, як українських, так і польських, акцентують саме на такому трактуванні. Автор також погоджується, але таке формулю-

вання досі залишається однотипним. Одна з найголовніших характеристик такого виду подорожі – це спорідненість з батьківщиною та сім'єю, а це одна з найголовніших людських потреб. Говорячи про українсько-польське прикордоння, варто акцентувати на відносинах між двома державами в цілому.

Наступна схема повинна у більшій мірі прояснити певні аспекти сентиментального туризму та доповнити вже існуюче визначення.

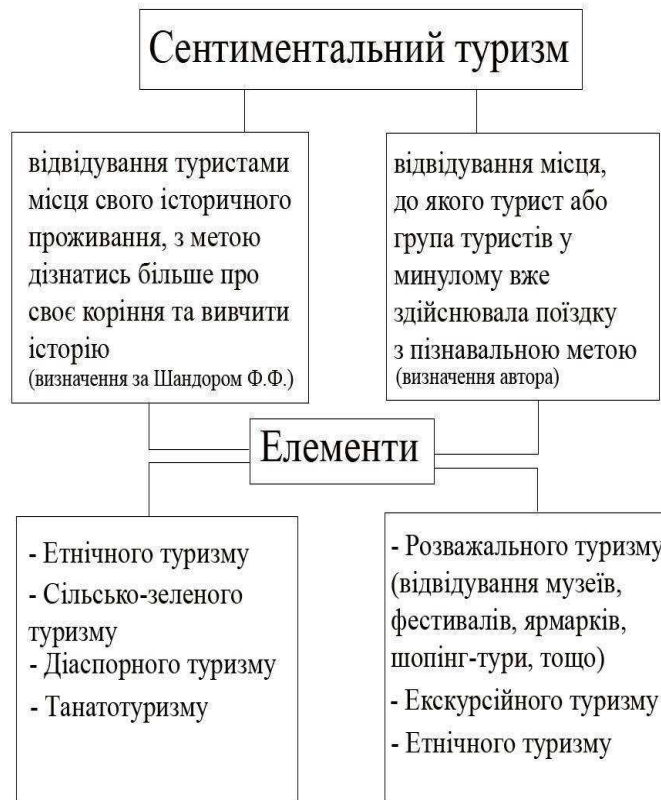

Рис. 1. Поняття сентиментального туризму

Сентиментальний туризм розвивається двома різними шляхами і з різною метою, але це один вид туризму. Визначення, яке запропонував Шандор Ф.Ф., [5] зумовлює туриста розвідати про своє минуле та знайти родичів. Такий вид подорожі включає або може включати складові елементи інших видів туризму: етнічного; сільсько-зеленого; діаспорного; танатотуризму (відвідування цвинтарів).

Події, які мотивують туристів до сентиментальних поїздок – це, як правило події минулого або певне відношення самих учасників (включаючи родинні зв'язки) до відвідуваних земель. Такі події, у даному контексті є різними: світові війни, розпад СРСР.

Визначення автора зумовлене тим, що західна Україна найближче пролягає з кордон Польщі і туристичні поїздки стали звичним явищем і це є свого роду туризмом «пізнаваль-

ним», але навіяним ностальгійними мотивами, наприклад, щорічно відвідувати певний фестиваль чи захід. Іншим словом, сентименти - це завжди почуття і певний емоційний стан людини і такий вид туризму не обов'язково пов'язаний лише з відвідуванням своєї батьківщини чи відвідування родичів.

Автор, коли перетинав західний кордон переживав відчуття однорідні, тобто: «покидаєш Україну – потрапляєш до України». Це і не є дивним, адже це території, на яких колись жили українці і поляки. Довжина кордону між Україною та Польщею – 535 км.

З польського боку Карпат лежать етнічні землі: Бойківщина, Лемківщина, частина Галичини. За офіційними даними вони входять до Підкарпатського воєводства, яке розташоване на півдні Польщі. У свій час, Сталінський режим правління не хотів зберегти Львів та

Перемишль у межах держави, тоді як частину Галичини не пошкодували віддати сусідам. Перемишль знаходиться в 10 км. від українського кордону.

Свого часу Володимир Великий приєднав

Рис. 2. Кордон між Польщею та Україною

У 1944 р. радянська сторона провела переговори на східному кордоні Польщі і у ході обговорення, з української сторони лінія проходила на схід від Перемишля, на захід зі сторони Рави Руською до річки Західний Буг. Така лінія мала назву «лінія Керзона». Домовленості були у кількох варіантах: лінія проходила на 80 км. на захід від Львова, залишивши Перемишль польській стороні; лінія, яка залишала Львів та нафтові промисловості, разом з Бориславом та Дрогобичем Польщі[7].

У сучасних умовах, українсько-польське прикордоння, особливо на умовній території між Львовом та Перемишлем, є іншим ніж те, яке існувало до Другої світової війни. Багато джерел вказують на те, що в останні роки там відбуваються і укорінюються процеси петрифікації старих структур (політичних, релігійних), які стосуються тотожності, повернення до історії невіршених суперечок про історичну пам'ять і оцінку подій минулого, особливо Другої світової війни та післявоєнного періоду[6].

Як згадано вище, Галичину розділили та частину віддали Польщі, разом з іншими

Перемишль до Русі. Протягом історії у місті було збудовано 28 українських церков[7]. На рис. 2 можна ознайомитись з розташуванням вказаних місць.

територіями, а після подій Другої світової війни, супроводжувались масові виселення людей з Польщі до України. Переглянувши матеріали та історичні факти, багато авторів акцентували на слові «переселення» (добровільне та примусове), однак, слово «виселення» буде більш доречним у цьому значенні.

За літературними джерелами, кількість виселених осіб (Ю. Сорока, 2001) складає 482.880 тис.; кількість сімей складало – 122.622 тис. Дані за О. Самборською (2001), кількість переселенців складає 530 тис., разом з сім'ями – 140 тис. Дані за О. Кокотайло (1996 р.) відрізняються від двох попередніх. Також наведені дані радянських та польських звітів на період виселення середини та кінця 40-х років ХХ ст. Кількість виселених людей, за різними авторами та ресурсами – відрізняються. Серед усіх виселених людей були й інші національності (білоруси, вірмени, росіяни тощо).

На прикладі Ярославського повіту, створено карту виселення осіб з Ярославщини та області на території України, куди заселяли, у зазначений період:

Виселення українців з етнічних земель за різними авторами (1944-1946 рр.)

Автор/рік	Виселено осіб/сімей
Юрій Сорока/ (2001)	482.880 тис./122.622 тис.[4]
Ольга Самборська/ (2001)	530 тис./140 тис.[3]
О. Кокотайло/ (1996)	460.500 тис./117.700 тис.[1]
За радянським звітом/ (40-х рр.)	440 тис осіб[2]
За польським звітом/ (40-х рр.)	465 тис. осіб[2]

Рис. 3. Картохема напрямку, в якому виселяли людей з території Польщі до України (1944-1946 рр.)

Складена картохема показує, що людей заселяли переважно у західні регіони України.

На основі даних за Макаром Ю., створено

наступну таблицю для кращого розуміння ходу виселень людей, про що йшла мова вище[4].

Таблиця 2

Виселення етнічних українців з повітів Польщі до УРСР (1944-1946 рр.)[2]

Назва повіту	Перший етап кількість виселених (жовтень 1944 р. – лютий 1945 р.)	Другий етап кількість виселених (березень 1945 р. – серпень 1945 р.)	Третій етап кількість виселених (вересень 1945 р. – лютий 1946 р.)
1. Більський	7673 особи (1909 родин)	5592 особи (1398 родин)	1380 осіб
2. Володавський	близько 10 тис. осіб (3986 родин)	8378 осіб (2387 родин)	475 осіб (193 родини)
3. Заміський	5480 осіб (1543 родини)		
4. Холмський	2584 родини	14944 особи (4069 родин)	8785 осіб (родин 32385)
5. Красноставський	1174 особи (372 родини)	2707 осіб (874 родини)	
6. Грубешівський	8823 особи (2569 родин)	20382 особи (5929 родин)	3469 осіб (881 родина)
7. Томашівський	3841 родина	12889 осіб (3520 родин)	29 осіб (8 родин)
8. Білгорайський	1757 родин	3058 родин	
9. Любартівський	125 родин (360 осіб)	799 осіб (258 родин)	
10. Янівський	близько 1000 осіб (217 родин)		
11. Радзинський	274 особи (83 родини)		
12. Ярославський	близько 12 тис. осіб (3194 родини)		

Автор статті у рамках дослідження звернувся до архівних матеріалів та використав певні родинні документи того періоду. Родина проживала у Заміському повіті. На наступному рисунку з ними можна ознайомитись.

На рисунку 4 вказана оцінка майна, яким володіла родина, його вартість та страхівка. Варто зазначити, що при виселені у людей конфіскували майно, як поляки, так і росіяни.

Рис. 4. Польський документ оцінки майна та страхівка (30-х рр. XX ст.)

У сучасних умовах доцільним буде сказати, що за час незалежності України чимало подій стануть хорошим прикладом для наслідування та основою сентиментальних поїздок. Зважаючи на останні події, які відбулись вже у незалежній Україні (події Помаранчевої революції, Євро 2012, Революція Гідності, пам'ять Небесної сотні) можна сказати, що теорія підтверджується. Революція Гідності (2013-2014 рр.), об'єднала людей зі всіх куточків країни та привернула увагу усього світу. Сьогодні ці події активно обговорюються, знято безліч фільмів, написані книги та статті. Такі ситуації є способом відійти від старих стереотипів, за якими Україна жила на протязі останніх десятиліть.

Також потрібно згадати про Декомунізацію в Україні, згідно якої ми розуміємо, що українці активно підтримують позицію захід-

ного розвитку. Всього ухвалили чотири закони про декомунізацію: Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті»; Закон України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років»; Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»; Закон України «Про засудження комуністичного на націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». Дану позицію і світогляд підтримує більшість громадян, але переважно Західного регіону. Такі твердження є доволі суперечливими і безперечно думки українців розділяються, але сучасна молодь не розуміє навіщо на території України зберігаються пам'ятні об'єкти режиму, який сприяв вини-

щенню українців та української мови. Безперечно відносини України по обидва боки, (з Росією та Польщею) завжди були напруженими. Питання є дискусійним та у подальших дослідженнях буде детальніше вивчатись.

Варто зазначити, що питання переселення (виселення) українців, знов постали у 2014 р., після приходу в східні райони України російських найманців. Велика частина населення покинула свої домівки, щоб врятувати свої життя.

Учасників таких подорожей можна поділити таким чином:

- безпосередньо учасники певних подій у різний період (виселення, утворення нових держав тощо);

- діти та родичі людей, яких поєднує історичне минуле;

- люди, які прагнуть пізнати своє коріння та віднайти родичів.

З початком демократизації країн Центрально-Східної Європи й особливо з розпадом Радянського Союзу перед Польщею постали серйозні виклики, пов'язані з появою значної кількості незалежних держав, що були її сусідами. І гостро стояла проблема вироблення чітких засад східної політики і наскільки активно вона має проводитись[8].

Розвиток даного виду туризму неможливий без відповідних об'єктів (культурного, історичного характеру). Сукупність історичних та культурних об'єктів у Карпатському регіоні одна з найвищих в Україні. Вони представлені у вигляді архітектурних комплексів у містах: Мукачево; Чернівці; Ужгород; Самбір; Галич. Сакральні об'єкти (включно з багатьма дерев'яними церквами) у Тустані та Бубнище. Етнографічні центри у Косові, Косумачі, Рахові, Тухлі, Зарішеві. Усі ці об'єкти представляють неймовірну туристичну цінність. Найбільше іноземних туристів приїждять із сусідніх територій (Польща, Словаччина). Свого піку регіон досягає взимку, завдяки популярності гірськолижних курортів та схилів. Літня пора приваблює туристів бальнеологічними центрами у Трускавці, Моршині, Солотвино, Яремче, Косові. Згідно статистики, у 2004 р. 207,5 тис. внутрішніх та 523 тис. іноземних туристів відвідали Карпатський

регіон.

Сентиментальний туризм є провідним у Карпатському регіоні. Гуцульські місцевості, які займають площу Івано-Франківська, Чернівців, Закарпаття мають особливий потенціал для розвитку такого туризму. Етнографічні центри у Косові, Верховині, Путилі – приваблюють туристів для участі у різноманітних етнофестивалях, з елементами фольклору та традицій даного регіону. Львів, як і вся область переважає за кількістю історичних монументів. Нажаль, більшість таких об'єктів потребує реконструкції. Мова йдеться про історичні ансамблі міста, сакральні об'єкти[8].

Карпатський регіон – один з найпривабливіших та перспективніших місць для сентиментального туризму. Він включає огляд місць історичного та архітектурного значення (замки, палаци, релігійні об'єкти). Найпопулярнішими місцями є: Жовква; Дрогобич; Коломия; Мукачево; Хуст. Етнографічні екскурсії до Гуцульщини (Яремче, Верховина, Косів, Коломия, Вижитниця, Путила[8].

Утворення незалежності України було сильним поштовхом для активізації в ній польської спільноти та української в Польщі. Специфіка населення прикордоння полягала у тому, що з одного боку воно в силу історичних обставин (депортацій, переміщень кордонів) стало майже моноетнічним. Великою загрозою на прикордонні двох культур є ігноранція (применшення ролі чи зневага елементів чужої культури або їх тотальне привласнення)[6].

Висновки. Сентиментальний туризм належить до виду туризму, який продовжує розвиватись. Він включає у собі історичні, політичні, національні та інші сторони не лише туризму, а й суспільного життя.

Піднявши історію відносин України та Польщі стає зрозумілим, що вона не надто райдушна та об'єктивна. Негативних та суперечливих моментів було більше ніж достатньо. Однак, у період розвитку цивілізації та зміни шляхів розвитку держав (України та Польщі), діалог між двома сторонами став конструктивнішим, адже без впорядкованих відносин між високопосадовцями двох держав, неможливий гармонійний та продуктивний розвиток туризму по обидва боки.

Література:

1. Кокотайло О. Світовий конгрес українців Холмщини і Підляшшя – Матеріали наукової конференції / О. Кокотайло. – Львів : Суспільно-культурне товариство «Холмщина». – 1996. С. 148–151.
2. Макар Ю. Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915-1947). Дослідження. Спогади. Документи. Том 1. Дослідження / Ю. Макар, М. Горний, В. Макар, А. Салюк. – Чернівці : Букрек, 2011. – С. 621–655.
3. Самборська О. Бойки. О. Самборська [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bojky.wordpress.com>.
4. Сорока Ю. Переселення українців з етнічних земель і польського населення з УРСР (1944-1946 роки) / Ю. Сорока // Етнічна історія народів Європи. – Київ, 2001. – Випуск 9. – С. 95–99.

5. Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму : навчальний посібник / Ф. Ф. Шандор, М. П. Кляп. — Київ : Знання, 2011. — 334 с.
6. Babinski G. Refleksje nad kierunkami przemian pograniczu polsko-ukrainskiego / Grzegorz Babinski // Na pograniczu «nowej Europy». Polsko-ukraińskie sąsiedztwo. Seria: Studia Ethnologica / [redakcja Magdalena Zowczak]. — Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2010. — 744 s.
7. Rogowska A., Stepień S. Granica polsko-ukrainska w ostatnim polwieczu / Anna Rogowska, Stanislaw Stepień — [Електронний-ресурс] — Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n20texts/pol/rog-st-pol.htm>.
8. Zin'ko Y. Implementation of elements of sustainable tourism in the Ukrainian Carpathians / Y. Zin'ko, M. Malska, M. Malskiy, N. Amtoniuk // Conditions of the Foreign Tourism Development in Central and Eastern Europe – Tourism in Geographical Environment (Volume 10) – Wrocław : Institute of Geography and Regional Development, 2008. — P. 232–247.

References:

1. Kokotaylo O. Ukrainians' world congress of Kholmshchyna and Pidlyashshya – materials of scientific conference / O. Kokotaylo. — Lviv : social and cultural society «Kholmshchyna». — 1996. P. 148–151.
2. Makar Y. From deportation to deportation. Social and politic life of ukrainians from Kholmshchyna and Pidlyashshya (1915-1947). Investigation. Memories. Documents. Vol. 1. Investigation / Y. Makar, M. Horny, V. Makar, A. Salyuk. — Chernivtsi : Bukrek, 2011. — P. 621–655.
3. Sambors'ka O. Boyky. O. Sambors'ka [Web-resource]: <http://www.bojky.wordpress.com>.
4. Soroka Y. Deportation of ukrainians from their ethnic lands and polishes from URSR (1944-1946) / Y. Soroka // Ethnic history of Europeans. — Kyiv, 2001. — Vol. 9. — P. 95–99.
5. Shandor F. F. Modern classification of tourism / F. F. Shandor, M. P. Klyap. — Kyiv: "Knowledge", 2011. — 334 P.
6. Babinski G. Refleksje nad kierunkami przemian pograniczu polsko-ukrainskiego / Grzegorz Babinski // Na pograniczu «nowej Europy». Polsko-ukraińskie sąsiedztwo. Seria: Studia Ethnologica / [redakcja Magdalena Zowczak]. — Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2010. — 744 P.
7. Rogowska A., Stepień S. Granica polsko-ukrainska w ostatnim polwieczu / Anna Rogowska, Stanislaw Stepień - [Web-resource]: <http://www.ji.lviv.ua/n20texts/pol/rog-st-pol.htm>.
8. Zin'ko Y. Implementation of elements of sustainable tourism in the Ukrainian Carpathians / Y. Zin'ko, M. Malska, M. Malskiy, N. Amtoniuk // Conditions of the Foreign Tourism Development in Central and Eastern Europe – Tourism in Geographical Environment (Volume 10) – Wrocław : Institute of Geography and Regional Development, 2008. — P. 232–247.

Аннотация:

Виталий Козовый. СЕНТИМЕНТАЛЬНЫЙ ТУРИЗМ КАК СОЦИАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ И ОДИН ИЗ НАИБОЛЕЕ ПЕРСПЕКТИВНЫХ ВИДОВ ТУРИЗМА В ПРЕДЕЛАХ УКРАИНСКО-ПОЛЬСКОЙ ГРАНИЦЫ

В статье идет речь об определении понятия «сентиментального туризма» и его детальный анализ. Затрагиваются вопросы выселения украинцев и прямая связь с данным видом туризма, которые влияют на мотивы таких поездок. Приводятся статистические данные и количество выселенных лиц. Поэтому, отношения двух государств, на разных этапах, являются важным фактором и осуществляет значительное влияние на туристические отношения в пределах границы «стран-соседей».

Ключевые слова: сентиментальный туризм, выселение, Польша, граница.

Abstract:

Vitalii Kozovyy. SENTIMENTAL TOURISM AS THE SOCIAL HAPPENING AND THE MOST PERSPECTIVE KINDS OF TOURISM WITHIN UKRAINIAN-POLISH BORDERLAND.

The article explains what “sentimental tourism” is and its detailed analysis. The question touched upon deportation of Ukrainian people and the straight connection with this type of tourism which can influence on its motivation. Statistics and facts of deportation are included. Therefore, the relation between Ukraine and Poland is the most vital element in such case, within particular investigation to rearrange touristic potential within Ukrainian-Polish borderland. In order to reach the aim of this investigation some task has been given: 1. to analyze literary sources of various authors and scientists who studied the same subjects; 2. to study different articles of polish scientists who have been working within current or similar investigation; 3. to give my own classification of concept of “sentimental tourism”; 4. to draw a diagram, a map and a table based on the selected research. Sentimental tourism is that kind of tourism that continues to evolve. It includes historical, political, national and other aspects not only of tourism but social life also.

Sentimental tourism is one of the types of tourism that continues to evolve. It includes historical, political, national and other aspects of not only tourism, but also social life.

Having raised the history of relations between Ukraine and Poland, it becomes clear that it is not too rosy and objective. Negative and controversial moments were more than enough. However, in the period of the development of civilization and the changing paths of development of the states (Ukraine and Poland), the dialogue between the two sides became more constructive, because without a well-organized relationship between the high officials of the two states, harmonious and productive development of tourism on both sides is impossible.

Key words: sentimental tourism, deportation, Poland, borderland

Надійшла .29.10.2017р.